

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Спеціальність 035 «Філологія»

Прийом колажування у формуванні лексичних умінь і навичок

Допущено до захисту «__» _____ 2020 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконав:

студент групи ПР-62

Мрих Андрій Вікторович

Науковий керівник:

к. філол. наук, проф.

Кобякова Ірина Карпівна

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК ТА УМІНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	5
1.1 Роль лексики в процесі навчання іноземної мови.....	5
1.2 Поняття навички та уміння в навчанні іноземної мови.....	7
1.3 Формування лексичних навичок в англійській мові.....	8
1.4 Колажування і його застосування на заняттях з іноземної мови.....	11
РОЗДІЛ 2 РОЛЬ ПРИЙОМУ КОЛАЖУВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ЛЕКСИЧНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	14
2.1 Дослідно-експериментальна робота в університеті.....	14
2.2 Перевірка та організація результатів проведеного дослідження на заняттях з іноземної мови в рамках педагогічної практики.....	17
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26
ДОДАТКИ.....	29

ВСТУП

В наш час повсюдно розуміють методику як теоретичну і прикладну науку, котра зосереджена на науковому обґрунтуванні цілей, змісті навчання, а також на науковій розробці найефективніших прийомів, методів і форм навчання опираючись на поставлені цілі, зміст і конкретні умови навчання. Результативність схеми навчання предмету повністю спирається на те, з якою послідовністю вона бере до уваги об'єктивні закономірності, відповідно до яких здійснюється сприйняття іноземних мов в умовах навчання, особливо у середовищі за рамками мови. Працювати над удосконаленням та формуванням лексичних навичок в студентів на заняттях іноземної мови варто на всіх етапах засвоєння мови. Наочність по праву вважається одним з найефективніших засобів формування лексичних навичок в студентів, в тому числі прийом колажування, всю інформацію діти можуть сприймати не тільки на слух, але й образно. У літературі методичного напрямлення досить часто йде мова про проблему застосування наочності на заняттях, за яких умов та як потрібно її використовувати.

Колажування покращує результативність навчання, допомагає студенту сприймати мову більш осмислено і з великою зацікавленістю. Значення колажування розглядають в мобілізації психічної активності учнів, збільшенні зацікавленості до занять мовою, розширенні обсягу матеріалу, що сприймається, зниженні втоми, тренуванні творчої уяви, мобілізації волі, полегшенні всього процесу навчання. Так формування лексичних навичок на заняттях з іноземної мови є актуальною проблемою в цей час. У методиці навчання іноземних мов окреслюється цінність формування лексичних навичок як дуже важливого вміння, без оволодіння яким неможливим стає спілкування мовою.

Серед українських мовознавців та педагогів, які досліджували вплив прийому колажування на формування лексичних вмінь та навичок можна

виділити: Архипову С. [1], Дуплійчук О. [7], Євтухова О. [9], Дідика Л. [5], Зайцева І. [11].

Актуальність роботи полягає у збільшенні уваги до колажування через його вплив на психологічні та творчі здібності студентів та вплив на формування лексичних навичок.

Мета роботи — дослідити прийом колажування в формуванні лексичних вмінь та навичок, обґрунтувати і виявити педагогічний потенціал прийому колажування, проілюструвати теоретичні засади на практиці в рамках викладання англійської мови.

Об'єкт дослідження — процес формування лексичних навичок з англійської мови в студентів.

Предмет дослідження — вплив прийому колажування як засобу формування лексичних навичок з англійської мови в студентів.

Завдання дослідження:

1. За допомогою аналізу педагогічної літератури розглянути поняття лексичної навички в навчанні іноземної мови; розібрати процес формування лексичних навичок; проаналізувати види колажів, що використовуються на заняттях іноземної мови.

2. Визначити вплив використання колажування на засвоєння студентами лексичного матеріалу на заняттях іноземної мови; скласти методичні рекомендації для студентів по використанню наочності з метою формування лексичних навичок.

Методи дослідження:

- 1) загальні: аналіз наукової та методичної літератури, синтез.
- 2) практичні: діагностування, спостереження, порівняння, опитування.
- 3) інтерпретаційні: кількісна та якісна обробка отриманих результатів.

Практична значимість: робота може бути використана студентами, які навчаються в галузі іноземних мов при підготовці до семінарсько-практичних занять, при проходженні пробної і переддипломної практики.

Структура роботи: бакалаврська робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК ТА УМІНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Зараз сучасне суспільство стикається з проблемами, взаємовпливу різних культур і збереження культурного різноманіття планети. Все більше усвідомлюється необхідність розвитку діалогу культур, у зв'язку з цим навчання іноземної мови має стати підготовкою до міжкультурної комунікації, оскільки в процесі вивчення мови учням потрібно проникнути в іншу систему цінностей і життєвих орієнтирів і інтегрувати її у власну картину світу. Основним засобом реалізації поставленої мети є навчання лексики, оскільки саме в ній відображені ціннісні орієнтири і факти культури. Однак в зараз студенти недостатньо підготовлені до використання іноземної мови в міжкультурній комунікації, що обумовлює актуальність проблеми.

1.1 Роль лексики в процесі навчання іноземної мови

Лексика — це комплекс слів і вихідних з ними за функціями об'єднань, що утворюють певну систему [14, с. 162]. Лексична одиниця і слово — це не одне і теж. Будь-яке слово є лексичною одиницею. Однак не всяка лексична одиниця являє собою слово. Лексичні одиниці можуть бути цільними або роздільними. Цільні лексичні одиниці називають словами. Роздільні лексичні одиниці часто називаються розчленованими одиницями або "квазісловами" [23, с. 8]. Слово — це знак. Як будь-який знак йому притаманні форма і зміст. Під формою слова розуміється його фонетична й орфографічна сторона, його

структура та його граматичні форми [16, с 20]. Зміст слова становить взаємозв'язок таких його компонентів, як "поняття", "значення", "сенс".

Поняття — оформлення в думку узагальненого класу об'єктів (предметів або явищ навколишньої дійсності) за сукупністю їх специфічних ознак.

Значення — соціально обумовлена здатність мовного знаку виділяти предмет, явище, ознака з навколишнього об'єктивного або суб'єктивного світу. Сенс — це реалізація одного з значень слова в даній конкретній ситуації [23, с. 8].

За допомогою лексики передається і сприймається змістовна сторона мови. Лексика — це основний будівельний матеріал мови, тому роль лексики для оволодіння іноземною мовою настільки ж важлива, як і роль фонетики та граматики. В живому акті мовлення лексичне і граматичне значення нерозривні: граMATика організовує словник, в результаті чого утворюються одиниці сенсу — основа будь-якої мовної діяльності. У зв'язку з цим роботі над лексичною стороною мови приділяється значна увага. Основна мета роботи над лексикою полягає у формуванні лексичних навичок. За період вивчення іноземної мови в школі учні мають вивчити семантику і форми слів, знати як застосовувати їх в різноманітних мовних реаліях. Вони повинні володіти навичками усного та письмового мовлення, а також вміти розуміти текст на слух або читаючи.

При тлумаченні змісту навчання лексиці в рамках іноземної мови, передбачають всі фактори, що впливають на розвиток і удосконалення лексичних навичок [24, с. 205].

Визначаючи складові лінгвістичного компоненту навчання передбачають виділення лексичного мінімуму та лексичних знань. Також нерідко зазначають труднощі, що виникають при засвоєні в пам'яті учня чи студента певного типу слова. До лінгвістичного компоненту варто додати також тематику, що вибирає викладач для розвитку усного мовлення або читання.

Лексичний базис, який надається в школі, а потім в університеті за своєю сутністю диференційований. До нього входять активний лексичний мінімум, пасивний лексичний мінімум, потенційний словниковий запас.

Активний словник — це перелік лексичних одиниць, що вживаються в усному або письмовому мовленні для вираження думки. Пасивний словник — це перелік лексичних одиниць, котрі використовуються при розумінні прочитаного і почутого іноземною мовою [25, с. 301]. Потенційний словник — це набір лексичних одиниць, про семантику котрих ви здогадуєтесь за схожими рисами з рідної мови, опираючись на контекст.

Розглянувши лексику як аспект мови, можна відзначити, що її роль при вивченні іноземної мови велика, оскільки без оволодіння певним лексичним запасом не буде повноцінного засвоєння учнями знань.

1.2 Поняття навички та уміння в навчанні іноземної мови

Щоб зрозуміти поняття «*навичка*» у викладанні іноземних мов, варто звернути увагу на визначення цього поняття під різними кутами з точки зору різних галузей науки.

1. Навичка — це вміння, доведене до автоматизму шляхом повторень і практики [13, с. 136].

2. Навичка — це дія, яка, завдяки багаторазовому повторенню, виконується несвідомо, тобто доведена до автоматизму [14, с. 163].

3. Навичка — це частина діяльності, здатність людини автоматично повторювати одну і ту ж дію. Простіше кажучи, це те, що ви добре вмієте робити [3, с. 97].

4. Навичка — дія, яка досягла рівня автоматизму і характеризується цілісністю, відсутністю по елементного усвідомлення [12, с. 188].

5. Навичка — вміння, створене звичкою [18, с. 137].

Аналіз понять наведених в різних галузях науки дозволяє визначити навичку як вміння чи дію. В рамках викладання іноземних мов навичку можна визначити як:

- 1) дію, котра через багаторазові повторення доводиться до автоматизму;
- 2) дію, котра виконується людиною несвідомо, тобто автоматично;
- 3) спосіб дії закріплений вправами.

Аспекти навчання іноземній мові безпосередньо впливають на поняття «навички» в рамках іноземних мов. Складовими іноземної мови навчання фонетичним, лексичним і граматичним навичкам мови [17, с. 201]. Знання, як поєднати звуки в слова, а слова в речення формують основу для навичок усного мовлення, аудіювання, письма і читання.

У звичайних мовних умовах це формується одночасно. Варто змодельовати ситуацію формування мовлення у маленьких дітей, що спричиняє це, і як легко проходить цей процес. В немовному середовищі, тобто в рамках уроку іноземної мови, формуванню мовних навичок варто звернути найбільше уваги. Говорячи про лексичні навички, то виділяється три складові змісту навчання лексики: лінгвістичний, методологічний і психологічний. У навчанні іноземній мові потрібно розвивати навички в усіх галузях цієї науки [2, с. 13].

Вміння – втілення можливості свідомо здійснювати будь-яку роботу, що потребує теоретичних знань і практичних навичок. Уміння – складніше поняття. Воно з'єднує здатність якісно, і найефективніше виконувати фізичну, розумову, творчу роботу і без помилок відшукувати для цього закріплені особистим або професійним досвідом способи дії [11, с. 202]. Вміння складається з цілого ряду надбаних і засвоєних навичок. Вміння читати – означає не тільки володіння технікою читання, а й розуміти складні форми вираження авторської думки, сприймати метафоричні образи, трактувати зміст відповідно до його ідеї. Якщо дія переходить у навичку, воно стає не метою, а способом виконання роботи. Уміння характеризує якість цього виконання.

Тож, переглянувши значення навичок в різних галузях науки, варто зазначити, що ці поняття дуже близькі з поняттям навички в методиках

навчання іноземних мов, тож її можна визначити як закріплений, вправами, спосіб дії, котрий виконується людиною несвідомо, тобто автоматично.

1.3 Формування лексичних навичок в англійській мові

Знання слова передбачає розуміння його значення й знання форм і вживання. Фонетична форма слова, котра є запорукою розуміння слова на слух та графічна форма, котра є запорукою правильного написання та читання слова, є основними формами слова.

Слова можуть тлумачитися по різному і мати по кілька значень. В різних мовах кількість слів з багатьма значеннями може різнитися, але все ж на високому рівні. Учень чи студент не обов'язково має знати всі значення слова, але найбільш вживані з них варто вивчити. Варто зобразити асоціації, котрі викликає слово та його соціальний підтекст, тобто його конотацію, адже це напряду пов'язано із тим як правильно вживати слово [20, с. 852].

На вибір лексики впливає як рівень оволодіння мовою, а й вікові особливості того хто навчається. Звичайно потрібно звертати увагу на особливості різних культур [7, с. 183]. Учні мають отримувати потрібну інформацію і певний вокабуляр, котрий показує досвід мовлення носія мови. При цьому у дітей, підлітків та дорослих різні проблеми та теми для дискусій, і варто звертати на це увагу особливо в умовах нашого світу, котрий все більше інтернаціоналізується

Проблема лексичних умінь і навичок породжує психологічний компонент змісту навчання [19, с. 21]. Поняття навички в рамках лексикології визначається як:

- 1) можливість швидко відшукувати в пам'яті слово в залежності від певного завдання;
- 2) здатність додавати його до мовного ланцюга.

Наша пам'ять не утримує слова ізольовано, а утворює складну систему із лексико-семантичних зв'язків, котра в свою чергу утворює два типи структурних зв'язків в межах лексичних одиниць — парадигматичні й синтагматичні.

Синтагматичні зв'язки — це зв'язки й залежності між мовними елементами (одиницями будь-якої складності), котрі одночасно співіснують в лінійному ряду (тексті, мові), наприклад, між сусідніми звуками, морфами. [1, с. 41]. Починаючи з підліткового віку категоріальне мислення починає переважати, а з ним парадигматичні зв'язки. Парадигматичні відносини — це такі відносини між одиницями одного типу, які засновані на їх схожості за якоюсь ознакою при одночасній відмінності з якою-небудь іншою ознакою.

Парадигматичні відносини характеризують всі рівні мови, на них спираються, наприклад, система приголосних, системи відмінювання, синонімічні ряди. При користуванні мовою парадигматичні відносини дозволяють вибрати потрібну одиницю, а також утворювати слова і їх форми за аналогією з уже наявними в мові. Семантичне поле кожного учня не статичне, а перебуває у постійному русі [15, с. 6]. Воно змінюється в різних напрямках, як розширюється так і звужується, на що впливають як об'єктивні так і суб'єктивні чинники [21, с. 126]. Постійна актуалізація лексики, котра вивчалася, є ключовим фактором, котрий сприяє збільшенню семантичного поля. Застосовувати творчі здібності для використання вивченої лексики в нових контекстах, набагато краще для збільшення активного словника, ніж механічне перенесення нової лексики.

Отже, всі ці показники допомагають дати відповідь на питання: «Який найкращий спосіб ознайомити учнів з новою?». Виділяється шість найпоширеніших способів семантизації слова в рамках викладання іноземної мови: семантизація за допомогою синонімів чи антонімів, використання наочності, семантизація із застосуванням відомих способів словотвору, розвиток мовної здогадки через контекст, переклад слова, знаходження слова в

словниках [22, с. 285]. Особливості слова, характерні особливості групи учнів і лінгвістична та професійна компетенція викладача безпосередньо впливають на відбір способу. Одним з кращих способів є застосування наочності. Часто застосовується предметна наочність, тобто ті речі, які оточують учнів та вчителя в класі. Образотворча, наочність дією, звукова та контекстуальна види наочності також є досить поширеними. На вибір одного видів впливає доступність, доцільність і простота.

Тож в рамках формування лексичної навички виділяється три компоненти змісту навчання: методологічний, лінгвістичний, психологічний. Метою формування лексичної навички є утворення двох типів відносин: парадигматичного та синтагматичного. Швидкість та якість їх утворення напряду пов'язані з відбором вправ та способів для знайомства з новим словом. На це може впливати саме слово, його форма, застосування і тлумачення, складнощів, котрі воно може викликати в учнів. Звичайно ж лексичні навички повинні формуватися у зв'язку з граматичними навичками.

1.4 Колажування і його застосування на заняттях з іноземної мови

У практиці вчителів існує величезна кількість форм і методів роботи зі краєзнавчими і лінгвокраїнознавчими матеріалами. Серед них додавання в урок опитувань, колажування, створення і показ мультимедійних презентацій, метод проектів і багато іншого. Одним з найефективніших прийомів є колажування.

Колажування — це «наочний допоміжний засіб навчання, методичний прийом, який передбачає послідовне нарощування лексичного фону будь-якого ключового поняття» [7, с. 182]. Колажування визначається як методичний прийом, котрий полягає в побудові образно-сислового країнознавчого колажу шляхом асоціативного нарощення лексико-семантичного поля ключового поняття — реалії. [5, с. 200]. При використанні цього прийому вчитель ставить перед собою на меті: сформувати в учнів міжкультурну компетенцію, яка

передбачає інтерес до особливостей іншої культури. Прийом колажування дозволяє ознайомити учнів з лінгвокраїнознавчою інформацією і полягає у створенні наочних смислових ланцюжків з чіткою структурою, для того, щоб послідовно розкрити ключове поняття теми, котра буде освоюватися.

Перше визначення колажування як прийому відносять до німецького методиста Б. Д. Мюллера. Він дає таке визначення: «Колажування — це усвідомлена побудова соціального значення, котра проходить подібно до механізму опанування поняттям в умовах некерованого засвоєння мови при використанні різної, актуальної інформації» [18, с. 20]. При використанні колажування на заняттях з іноземної мови в учнів виникає справжня можливість опанувати нові поняття, оперувати поняттями різного роду, оволодіти вміннями формувати різні поняття — і конкретні, і абстрактні. Використовуючи цей прийом створюються умови, де учні самостійно шукають продуктивні лінгвістичні рішення. В колажі ж, як методичному засобі, якщо його створюють з певною ціллю, можна відобразити певні концептуальні засади іншого менталітету. Колаж — це спосіб кодування чи декодування інформації, спосіб перенесення до іншої культури: при укладенні колажу у відповідності до певного плану, учень опановує прийоми декодування іншої інформації [4, с. 25]. Прийом колажування наочно демонструє процеси передачі інформації про інші культури, а сам процес контролюється і керується вчителем.

Методисти розглядають колаж в основному як засіб наочної семантизації понять, що позначають реалії іншомовної культури [9, с. 94]. Це так, але не тільки. У методичному плані потенціал колажу набагато вище.

Колаж, що використовується в навчальних цілях на уроці іноземної мови, складається учнем (групою учнів) під керівництвом вчителя. Визначимо, які саме методичні функції може виконувати колаж на різних етапах засвоєння матеріалу. З позицій комунікативного навчання іноземної мови, що спирається на діяльнісний підхід і теорію поетапного формування розумових дій, засвоєння йде поетапно:

1. I етап — формування лексичних навичок;
2. II етап — вдосконалення лексичних навичок: комбінування попередньо засвоєного матеріалу і його трансформація на основі розмовного тексту;
3. III етап — розвиток мовного вміння [8, с. 155].

На I етапі засвоєння матеріалу (формування вимовних, лексичних, граматичних навичок) колаж може бути використаний як засіб:

- 1) для семантизації лексичних одиниць;
- 2) для презентації проблеми / предметів обговорення;
- 3) для формування вміння ідентифікувати предмет — зображення — поняття і описувати його;
- 4) для організації первинного закріплення сприйнятого матеріалу.

На II етапі (вдосконалення навичок) колаж може функціонувати як засіб:

- 1) для створення змістовної бази для висловлювання;
- 2) для створення ситуації спілкування при створенні мовного зразка;
- 3) для пред'явлення країнознавчої інформації;

На III етапі (розвиток мовного вміння) колаж може виступати як засіб:

- 1) для стимуляції учнів до монологічного вислову;
- 2) для створення ситуації спілкування;
- 3) для пред'явлення країнознавчої інформації [8, с. 156].

Отже, в цьому розділі були розглянуті поняття лексичної навички в навчанні іноземної мови і формування лексичних навичок мови, в ході роботи розглянуті лінгвістичний, методологічний і психологічний компоненти змісту навчання лексиці та різні способи семантизації слова, одним з яких є використання наочності, а саме колажування.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ ПРИЙОМУ КОЛАЖУВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ЛЕКСИЧНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

2.1 Дослідно-експериментальна робота в університеті

Метою дослідно-експериментальної роботи було підтвердження гіпотези роботи — колажування буде ефективним засобом формування лексичних навичок в учнів та студентів, якщо вчитель:

- 1) буде застосовувати колажування та різні види колажу;
- 2) використовуватиме колажування на різних етапах формування лексичних навичок.

Дослідження проходило на базі групи 1-го курсу Сумського державного університету. в ньому брали участь 14 студентів групи ПР-92.

Дослідно-експериментальна робота складалася з трьох етапів: констатуючого, формуючого і контрольного.

Метою констатуючого етапу було виявлення рівня сформованості лексичних навичок у студентів групи ПР-92. Для досягнення даної мети нами були проведені діагностичні методики на з'ясування пасивного словникового запасу та визначення активного словникового запасу. Разом пасивний та активний словниковий запас складають індивідуальний словниковий запас студента.

Студентам необхідно пройти тест на перевірку індивідуального словникового запасу на сайті testyourvocab.com. Цей ресурс дозволяє перевірити кількість слів які відомі студенту та переклад яких він знає. Цей ресурс закликає до вибору лише тих слів переклад яких студенти точно знають і перед студентами стояла задача вибирати слова переклад яких точно знають і слова, переклад яких здається відомим, для того щоб ми виділили саме індивідуальний словниковий запас студента. Також для більш точних показників ми скористалися ще одним ресурсом алгоритм роботи якого був

схожим на попередній – сайт puzzle-english.com. В цього ресурсу є одна істотна перевага над попереднім, в тому, що час від часу він зупиняє вибір слів студентом та дає завдання перекласти слова, яке вибрав студент. В разі неправильної відповіді слово не зараховується і це впливає на результати. На нашу думку цей ресурс дає більш точний результат. Тож ми вибирали середнє арифметичне з результатів двох тестів та визначали рівень сформованості лексичних навичок студентів.

Враховуючи те що шкільна програма з англійської мови складена таким чином, що учні по завершенню школи повинні мати рівень знання мови незалежного користувача, ми відзначили рівень B1 як «високий» для студентів першого курсу [10, с. 97]. Ресурс з яким ми працювали надавав кількість слів які є в індивідуальному словнику студента. Опираючись на загальноєвропейські рекомендації ми виділили рівні:

- 1) 2000-2500 слів - високий рівень сформованості лексичних навичок;
- 2) 1400-1800 - середній рівень сформованості лексичних навичок;
- 3) 1000-1300 - низький рівень сформованості лексичних навичок.

Тож нами було проведено тестування. Його результати наведені в додатку А та додатку Б.

Метою формуючого етапу було формування лексичних навичок на основі застосування колажування на заняттях з англійської мови у студентів групи першого курсу. У групі на заняттях з англійської мови по темі «Slow down, you move too fast», «same planet, different worlds», «Job swap» на всіх етапах формування лексичних навичок застосовувався прийом колажування. В якості контролю засвоєння лексичних одиниць за допомогою використання колажування, студентам пропонувалися робочі листи. На кожного студента видавався окремий лист. У робочих листах давалося одне ключове поняття або ж приклад безеквівалентної лексики, завданням було – навести якнайбільше асоціацій використовуючи активний вокабуляр. При введенні нових лексичних одиниць: *slow food*, *slow town*, *Cup Final* використовувалося схематичне колажування. Після введення лексичних одиниць і їх тренування, на етапі

застосування майже всі студенти використовували ці лексичні одиниці без опори на схему.

Порівняння отриманих результатів поточного контролю, дозволило зробити висновок, що колажування надає певний вплив на формування лексичних навичок.

Після закінчення формуючого етапу для того, щоб з'ясувати чи підтвердилася гіпотеза або її слід спростувати, ми перейшли до контрольного етапу. На цьому етапі провели повторне діагностування студентів групи першого курсу з метою виявлення ефективності використання колажування на підвищення рівня сформованості лексичних навичок. Використовувалися колишні методики.

В результаті повторного діагностування студентів групи першого курсу ми змогли окреслити вплив колажування на формування лексичних умінь та навичок студентів. Після проведення повторного тестування було виявлено що кількість слів в індивідуальному словнику студентів майже не збільшились, майже всі студенти залишились в рамках свого рівня. Лише ті студенти чий показники знаходились на межі рівнів змогли покращити свої результати та перейти до наступного рівня тобто з низького на середній або ж з середнього на високий. Також було виявлено, що прийом колажування більше вплинув на студентів з низьким рівнем володіння мови. Результати повторного тестування наведені в додатку В та додатку Г.

На результати тестування могли вплинути такі фактори:

- 1) час — короткий термін тестування прийому колажування для виявлення значних змін;
- 2) обсяг нової лексики — недостатня кількість нових слів;
- 3) рівень знань — досить високий рівень володіння мовою у студентів для виявлення істотних змін.

Аналізуючи результати дослідження ми виявили що в основному досліджували рецептивні лексичні навички студентів. Тож ми вирішили звернути увагу також на вплив на продуктивні лексичні навички. Для цього ми

проаналізували поведінку студентів під час занять, а також їх активність. В результаті ми виявили, що прийом колажування більшою мірою вплинув саме на продуктивні лексичні навички.

Під час занять з використанням прийому колажування студенти активно висловлювали свою думку. З кожним новим заняттям вони правильніше та влучніше підбирали слова та словосполучення відповідно до комунікативного наміру. Також їм краще вдавалося правильно поєднувати слова в реченні. Використання прийому колажування допомогло студентам краще володіти лексико-тематичними асоціаціями. Вони вдало вибирали потрібне слово із синонімічних чи антонімічних опозицій, а ще в разі потреби вони виконували еквівалентні заміни слів які не входили до активного вокабуляр уроку який розглядався. Застосування прийому колажування удосконалило соціокультурні знання і вміння студентів в області лексики, а саме знання без еквівалентної лексики. Завдяки використанню колажів на заняттях ми розглядали нові поняття та терміни які не притаманні українській культурі та побуту. Тож студенти краще розуміли ту лексику яку ми розглядали, і могли знаходити її в тексті.

Отже в результаті проведеної дослідно-експериментальної роботи було виявлено, що колажування не завдає значного впливу на рецептивні лексичні навички студентів, при цьому після використання цього прийому значно покращились продуктивні лексичні навички, а саме говоріння та письмо. Було з'ясовано, що прийом колажування більше підходить для учнів з низьким рівнем володіння мови тобто для школярів молодших класів або середньої школи або для студентів з низьким рівнем знань.

2.2 Перевірка та організація результатів проведеного дослідження на заняттях з іноземної мови в рамках педагогічної практики

Опитування — це метод збору певної інформації про об'єкт в ході безпосереднього (інтерв'ю) або опосередкованого (анкетування) спілкування

інтерв'юера і того, кого опитують (респондента) шляхом реєстрації відповідей респондента [26, с. 1].

Методи опитування поділяються на інтерв'ю і анкетне опитування. Ітому, що метод займає 90% всіх методів збору інформації, він якнайкраще підходить для перевірки результатів проведеного досліджу.

Нами було проведено заочне опитування серед викладачів Сумського державного університету. Опитування проводилось за допомогою сервісу Google. В опитуванні взяло участь сім респондентів.

Цілі опитування:

- 1) в'яснити чи використовують викладачі прийом колажування у своїй практиці і як часто;
- 2) на якому етапі вивчення нових слів частіше використовується цей прийом;
- 3) який вид мовленнєвої діяльності більше розвиває колажування;
- 4) визначити для якої вікової групи більше підходить цей прийом.

85,7% опитованих мають досвід викладання більше 10 років, а 14,3% — 5-10 років роботи. Такий період викладання дозволяє вважати думку респондентів — експертною. За час викладання респонденти точно стикалися з прийомом колажування та на практиці перевірили його переваги та недоліки. Відповідно, опираючись, на результати опитування ми зможемо вірно оцінити дані, котрі отримали, провівши дослід.

Наступним запитанням яке ми поставили респондентам було: «Як часто ви використовуєте прийом колажування у своїй практиці?». Основною ціллю цього запитання було визначити чи використовують викладачі цей прийом і як часто, для того щоб надалі використати ці дані при аналізі інших відповідей.

28,6% опитованих відповіли, що часто використовують прийом колажування, 14,3% — рідко і 57,1% — інколи. Тож в подальшому ми будемо опиратися здебільшого на відповіді респондентів, котрі часто використовують прийом колажування, і також в'яснимо чому 57,1% використовують колажування лише інколи.

Наступним пунктом котрий ми розглядали були етапи вивчення нових слів на яких можна застосовувати колажування. В теоретичній частині ми розглянули всі можливі варіанти та виділили основні:

- 1) розгляд нової теми;
- 2) перевірка вивченої лексики;
- 3) пояснення ідіом
- 4) створення пам'яток нових слів.

Саме ці пункти були винесені на опитування. Як і очікувалося найбільший відсоток 71,4% опитуваних відповіли, що цей прийом якнайкраще підходить для розгляду нової теми. Адже дійсно найкраще використовувати наочність при знайомстві з новою темою або з новим поняттям. Так учні зможуть краще зрозуміти новий матеріал, відповідно, якщо вони його зрозуміють, то тема буде легшою для вивчення. Також, використовуючи колажування на початку нової теми, можна з легкістю зацікавити учнів чимось новим, і залучити до активної роботи з досі невідомими для них речами. Проводячи дослідницьку роботу під час викладацької практики, найчастіше колажування використовувався саме при поясненні чогось нового для студентів. Вони більшою цікавістю сприймали нові для них поняття, такі як “Slow food”, а також як далі вияснилося, що і запам'ятовували вони цей матеріал набагато краще.

28,6% респондентів вважають, що прийом колажування вдало підходить і для перевірки і контролю вивченої лексики. Такий формат перевірки буде менш стресовим для учнів, особливо молодшої школи, тож зайві нерви не вплинуть на результат котрий покаже учень. Прийом можна використовувати як і для усієї групи одразу, так і для кожного учня індивідуально. При проходженні практики в рамках дослідницької роботи також цей прийом використовувався для перевірки знань. І дійсно студенти легше справлялися із завданням, ніж при звичайній перевірці слів, а же вони не боялися видавати нові ідеї або ж висловлювати свою думку, адже схема роботи з лексикою їм уже був знайомим.

В ході проведення дослідницької роботи було виявлено, що прийом колажування більше підходить для молодшої вікової групи та для учнів з невисоким рівнем володіння мовою. Тому дану теорію було вирішено перевірити під час опитування. Респонденти майже порівну розподілили голоси між учнями старшої школи та студентами університету, і найбільше голосів було віддано на користь середньої школи. З чого можна зробити висновок, що цей прийом підходить для більшості вікових груп, але найкраще він проявить себе в умовах середньої школи. Учні цього рівня дійсно відповідають тим критеріям, котрі ми виділили в ході дослідження: юний вік та невисокий рівень володіння мови.

Останнім запитанням яке мало, ймовірно, найбільшу значимість в опитуванні було питання: «На який вид мовленнєвої діяльності колажування впливає найбільше?». Респондентам було запропоновано оцінити вплив колажування на читання, письмо, аудіювання та говоріння в градації від 0 до 100 відсотків. При аналізі отриманих даних обиралося середнє значення найчастіше обраних відповідей, в результаті було визначено, що колажування впливає на аудіювання на 25-50%, на читання на 25-50%, на письмо 50-75% і на говоріння 75%. Аналіз відповідей показав, що цей прийом найбільше впливає саме на продуктивні лексичні навички на говоріння та письмо, по більшій мірі через те, що під час роботи учні відчувають себе вільними та можуть розкрити творчі здібності.

Також респонденти залишили свої відгуки про ефективність роботи з використанням колажування:

1. «Колажі можна використовувати на різних етапах і з учнями різних вікових груп, але це буде виглядати по різному, тобто це будуть різні види роботи. З якою метою можна використовувати колажування: для створення асоціативних зв'язків при опрацюванні нової лексики, як опори при формуванні умінь і навичок говоріння, для розвитку логічного мислення та запам'ятовування матеріалу при аудіюванні, для розвитку образного мислення і т. д.».

2. «Зазвичай, заняття, які проходять з використанням техніки колажування, є надзвичайно яскравими, емоційними та тематично насиченими. Учні мають можливість проявити себе, свою фантазію, креативність та самостійність.».

3. «Мета колажування — розкриття потенційних креативних можливостей людини. Воно передбачає великий ступінь свободи, є ефективним методом роботи з особистістю, спирається на позитивні емоційні переживання, пов'язані з процесом творчості.».

4. «Використання колажування може бути гарним способом вивчення та запам'ятовування (завдяки візуальній пам'яті) нових слів окремо, поза контекстом».

Після аналізу проведеного опитування серед викладачів Сумського державного університету було виявлено, що прийом колажування найкраще працює для студентів з низьким рівнем знань. Найкращий ефект виявляється саме в них. Враховуючи те, що серед студентів кількість осіб з низьким рівнем мови досить низька і викладачі в основному працюють зі студентами в яких рівень знань вище середнього, було вирішено провести бесіду з вчителем, котрий постійно займається особами з низьким та середнім рівнем. Тож була проведена бесіда з вчителем англійської та німецької мов в СЗШ I-II ступенів с. Грузьке Гайсинського району, Вінницької області Смаженюк Світланою Лук'янівною. Її досвід роботи в школі понад 30 років, роботи з дітьми молодшої та середньої школи. В ході бесіди було виявлено, що Світлана Лук'янівна використовує колажування як в молодших класах так і в середніх, але теми для цього зовсім різні, та і тип колажу, що використовується, також різний. В молодших класах це легкі і майже загально відомі поняття, свята і звичаї. Діти активно залучаються до обговорення, тому що по більшій мірі ці поняття їм уже відомі із зарубіжного кіно та мультфільмів. В середній школі ефективніше вводити нові поняття та розглядати нові теми з учнями, використовуючи колажування. Тут користі від прийому дійсно більше адже в учнів уже накопичився певній словниковий запас котрий вони можуть

використовувати для вираження своїх думок та для роботи з колажем. Вчителю легше вводити нові поняття адже учні краще запам'ятовують матеріал, а ще будуються асоціативні зв'язки. Світлана Лук'янівна рідко використовує колажування для перевірки вивченої лексики, але застосовує його при тематичному контролі при говорінні. Вона дає учневі основне поняття яке вони розглядали та схему-колаж з поняттями які відносяться або описують головне. Завдання учня розповісти про головне поняття, використовуючи активну лексику та слова із колажу. Для прикладу, головним поняттям може бути “Christmas in Britain”, а допоміжними: “Santa Claus”, “December”, “Christmas tree”, “socks”; завдання учня — скласти розповідь про святкування Різдва в Британії використовуючи подані слова та активний вокабуляр.

Для використання прийому колажування необхідно знати наступні характеристики, які притаманні йому при навчанні іноземних мов:

- 1) колажування служить вихідним моментом, джерелом і основою набуття знань;
- 2) є засобом навчання, що забезпечує оптимальне засвоєння навчального матеріалу і його закріплення в пам'яті;
- 3) утворює фундамент розвитку творчої уяви і мислення;
- 4) слугує засобом розвитку мовної спостережливості в учнів і збільшення обсягу їх знань в процесі зіставлення рідної і іноземної мов;
- 5) сприяє навчанню усного та писемного мовлення відповідно до типових моделей мовних вчинків вербальних значень;
- 6) забезпечує зворотний зв'язок чуттєво-наочного враження, способу пам'яті і образу творчої уяви;
- 7) розвиває образну мову, яка викликає в учнів активність їх творчу уяву, наочні образи якого можуть репрезентувати закони мови.

Відповідно до характеристик колажування складені методичні рекомендації, якими можуть скористатися студенти при проходженні практики:

- 1) застосовуваний тип колажу повинен відповідати віку учнів;

- 2) колажі повинні використовуватися в міру і показувати їх слід поступово і тільки у відповідний момент уроку;
- 3) тематика колажу повинна бути точно погоджена зі змістом матеріалу;
- 4) залучати самих учнів до знаходження бажаної інформації.

Підсумовуючи всі результати які ми отримали в ході дослідницької роботи, можна сказати, що колажування дійсно має вплив на формування лексичних вмінь та навичок. Колажування має незначний вплив на розвиток рецептивних лексичних навичок, при цьому значно розвиває продуктивні навички і творчі здібності. Краще всього прийом працює в середній школі з учнями в котрих невисокий рівень володіння мовою. Тож прийом колажування можна і потрібно використовувати при введенні нової теми з новою лексикою. Він ефективно допоможе у розвитку письма та говоріння.

ВИСНОВКИ

В ході бакалаврської роботи були вивчені поняття колажування, навичка, лексичні навички, колаж, уміння. У нашій роботі ми розглянули вплив прийому колажування на формування лексичних вмінь та навичок. В результаті роботи було досягнуто мети — було досліджено прийом колажування в формуванні лексичних вмінь та навичок, було обґрунтовано і виявлено педагогічний потенціал прийому колажування, за допомогою проведеного дослідження було проілюстровано теоретичні засади на практиці. У процесі дослідження були успішно досягнуті поставлені на початку роботи завдання за допомогою визначених на початку роботи методів. Аналіз літератури з проблеми дослідження дозволив нам визначити основний напрям подальшої роботи з теоретичного аналізу виділених ключових понять і побудови дослідно-експериментальної роботи. Для того щоб дати поняття навички в навчанні іноземної мови, нами були синтезовані знання з інших галузей науки. Автори визначають його як уміння або дію. Стосовно до іноземної мови, можна сказати, що навичка — це зміцнений, завдяки вправам, спосіб дії, який здійснюється людиною без участі свідомості, тобто автоматично. У роботі розглянуто процес формування лексичних навичок в учнів, сутність яких можна визначити, як:

- 1) здатність миттєво викликати з довготривалої пам'яті еталон слова, в залежності від конкретного мовного завдання;
- 2) вміння включати його в мовний ланцюг.

Було розглянуто поняття «колажування» як прийому навчання, та класифіковано види колажів, що використовуються на уроках іноземної мови; визначено роль колажування при формуванні лексичних навичок. Також було описано проведене дослідно-експериментальне дослідження, яке представляло собою експеримент, що складається з трьох етапів: констатуючого, формуючого, контрольного.

В ході цього експерименту за допомогою методу діагностування було виявлено рівень сформованості лексичних навичок з англійської мови в студентів першого курсу. Результати показали, що у студентів на середньому рівні розвинені лексичні навички. Було вивчено і дослідно-експериментальним шляхом розкрито вплив колажування на формування лексичних навичок в студентів першого курсу на заняттях англійської мови. За допомогою методу спостереження вдалося виявити, що прийом колажування більшою мірою впливає саме на продуктивні лексичні навички. Далі було проведено опитування серед викладачів Сумського державного університету для перевірки отриманих в ході дослідження результатів. Отже в результаті порівняння та обробки результатів дослідження та проведеного опитування, було визначено, що колажування дійсно має вплив на формування лексичних умінь та навичок. Колажування має незначний вплив на розвиток рецептивних лексичних навичок, при цьому значно розвиває продуктивні навички і творчі здібності. Краще всього прийом працює в середній школі з учнями в котрих невисокий рівень володіння мовою. Тож прийом колажування можна і потрібно використовувати при введенні нової теми з новою лексикою. Він має чудові перспективи для розвитку говоріння та письма. При використанні цього прийому значно покращуються навички використання лексики при говорінні, а письмова мова стає більш насиченою.

Я, *Мрих Андрій Вікторович*, своїм підписом засвідчую, що моя бакалаврська робота «*Прийом колажування у формуванні лексичних умінь та навичок*» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувався принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипова С. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку / С. Архипова, Н. Кушнірик // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Вип. 2 / Полтавський держ. пед. Ун-т ім. В.Г. Короленка; голов. ред. М. Степаненко. – Полтава: 2009. – С .41– 48.
2. Биркун Л.В. „ABC World”. Книга для вчителя. Метод. Рекомендації та вказівки до Робочого зошита з англійської мови для початківців. Тернопіль. — 2000 — 147 с.
3. Власенко, І. Оволодіння практичними навичками у сфері медіації в умовах закладу вищої освіти/ І. Власенко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2018. – Вип. 3. – С. 97-104.
4. Дідик Л.В Колажна наочність та прийоми роботи з нею на уроках англійської мови в початковій загальноосвітній школі — 36. наук. праць „Психологія”.— К.:НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск 18. — 2002. — 246 с.
5. Дідик Л.В. Колаж як засіб розвитку деяких психологічних особливостей молодших школярів на уроках англійської мови в 2 класі спеціалізованої школи. 36. наук. праць «Психологія».— К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск 18. —2002. — 246с.
6. Дідик Л.В. Наочність як засіб розвитку комунік. мотивації навчання усного ін. спілкування. 36. наук. праць «Психологія».— К.:НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск 18. — 2002. — 246с.
7. Дуплійчук О. М. Розвиток творчих здібностей учнів старшої школи засобом соціокультурного колажування / О.М. Дуплійчук, Л.В. Калініна // Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання іноземних мов. — 2010. — С. 182-184.
8. Дуплійчук О. М. Формування та розвиток майбутнього фахівця: теорія і практика: міжвузівська науково-практична конференція студентів та молодих вчених, м. Житомир, 2010 р. / Редком.: О.М. Дуплійчук, В.О. Калінін. — Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2010. – С. 155-158.

9. Євтухова О. Застосування колажу у навчанні усного мовлення студентів/ О. Євтухова ; наук. кер. О.М. Глущенко // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету: 23-27 квітня 2007 р. – Суми : СумДУ, 2007. – Ч.1.— С. 94-96.
10. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Рада з питань співпраці в галузі культури. Комітет з освіти. Відділ сучасних мов. Страсбург. — К.: Ленвіт, 2003. - 261 с.
11. Зайцева І. О. Професійно-творчі вміння студентів та особливості їх формування в дистанційному навчанні/ І. О. Зайцева // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 7. – С. 202-209.
12. Іванова І. Б. Особливості формування знань, умінь та навичок професійної діяльності у процесі викладання дисципліни „Соціальна робота (теорія і практика)” Іванова І. Б. К.: Університет „Україна”, 2007. — С.188-197.
13. Король Я. Формування практичних умінь і навичок на уроках математики / Я. Король — Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2000. 136 с. — С. 38-39
14. Кулішенко Л. Лексика навчального процесу/ Л. Кулішенко, С. Матюшенко // Світогляд - Філософія - Релігія. – 2014. – Вип. 7. – С. 162-169.
15. Маркелова Д. М. A method of forming lexical skills at training Englishlanguage // Молодой ученый. — 2016. — №9.
16. Милостива О. І. Формування лексичних навичок учнів 5 класів у системі роботи над основними видами мовленнєвої діяльності: Автореферат... к. пед. наук спец.: 13.00.02 — теорія та методика навчання (інформатика) / Милостива О. І. – Херсон : Херсонський держ. ун-т, 2009. – 20 с.
17. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. — К.: Ленвіт, 2005. - 208с.
18. Шевчук П. Інтерактивні методи навчання: навч. посіб. / за заг. ред. Фенриха П.. Щецін: Вид-во WSAP, 2005. — 137 с
19. Alquahtani M. The importance of vocabulary in language learning and how to be taught. International Journal of Teaching and Education 3.3 — 2015, P. 21-34

20. Bee Choo L., Tan Ai Lin, D., & Pandian, A. (2012). Language learning approaches: A review of research on explicit and implicit learning in vocabulary acquisition (pp. 852-860). *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 55.
21. Cowie A. P. (Eds.). (1988). Stable and creative aspects of vocabulary use. In R. Carter & M. McCarthy (Eds.), *Vocabulary and language teaching* (pp. 126-137). Harlow: Longman.
- Keller, E. (1979). Gambits: Conversational strategy signals. *Journal of Pragmatics*, 3, P. 219-237.
22. DeCarrico J. (2001). Vocabulary learning and teaching. In *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 285-299). Celce-Murcia, Marianne (ed.). Boston: Heinle and Heinle
23. Dosmagambetova M. B. Effective exercises of forming lexical skills in English language / Maral Berikovna Dosmagambetova. // Karaganda State Technical University Editorial and Publishing Department. – 2001. – №7. – P. 108–113
24. Lexis Lexical Competence and Lexical Knowledge: A Review Keiby Caro Universidad del Norte, Colombia; *Journal of Language Teaching and Research*, Vol. 8, No. 2, P. 205-213 — 2017.
25. Wray A. (2002). References. In *Formulaic Language and the Lexicon* (pp. 301-326). Cambridge: Cambridge University Press.
doi:10.1017/CBO9780511519772.017
26. Герасимчук А.А. Соціологія - Навчальний посібник [Електронний ресурс] // Видавець: Київ: Вид-во Європейського університету. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-11073.html>.

ДОДАТКИ

Додаток А

<i>Таблиця А.1</i>		
Результати тестування до проведення дослідження		
Ім'я	к-ть слів	рівень
Аліна Є.	1743	середній
Анастасія В.	1537	середній
Анна Б.	1264	низький
Анна Г.	2389	високий
Віталій Л.	1628	середній
Денис Б.	1034	низький
Діана П.	1758	середній
Євгеній С.	1384	низький
Карина Т.	2297	високий
Максим З.	1284	низький
Олександр К.	1292	низький
Світлана Д.	2371	високий
Денис Я.	2543	високий
Наталія Ч.	1147	низький

Додаток Б

Діаграма Б.1 Рівень знань студентів до проведення дослідю

Додаток В

<i>Таблиця В.1</i>		
Результати тестування після проведення дослідження		
Ім'я	к-ть слів	рівень
Аліна Є.	1783	середній
Анастасія В.	1582	середній
Анна Б.	1309	низький
Анна Г.	2432	високий
Віталій Л.	1671	середній
Денис Б.	1256	середній
Діана П.	1904	середній
Євгеній С.	1462	середній
Карина Т.	2335	високий
Максим З.	1411	середній
Олександр К.	1391	середній
Світлана Д.	2413	високий
Денис Я.	2562	високий
Наталія Ч.	1286	низький

Додаток Г

Діаграма Г.1 Рівень знань студентів після проведення дослідження